

ПРАВОВА ОСВІТА

УДК 340.1 (045)

І. М. Сопілко,

кандидат юридичних наук, доцент

В. Б. Череватюк,

кандидат історичних наук, доцент

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ХХІ СТОЛІТТІ

В статті мова йде про найвагоміші результати науково-практичної конференції, в ході якої учасники аналізували стан та проблеми сучасної юридичної науки і окреслили основні напрямки подальшої наукової діяльності вчених-правників по виповненню тих прогалин, які утворились внаслідок певної заідеологізованості науки.

Ключові слова: юридична наука, науково-практична конференція, виклики часу, перспективи розвитку.

Постановка проблеми та її актуальність.

Тема, заявлена у назві наукової статті, як ніколи актуальна, так як сьогодні ми переживаємо складні часи, які впливають, в тому числі, й на розвиток науки. Проте, безглуздо було б саме зараз втратити шанс надати науці та інноваціям того статусу, який вони мають в усіх провідних країнах світу. Провідні вітчизняні вчені, наукова громадськість мають докласти всіх зусиль до справи державного будівництва, зокрема, до реформування наукової та науково-технічної сфери. Науковій еліті, як ніколи, потрібно відкинути власні інтереси та амбіції заради того, щоб Україна мала майбутнє, так як її економічний розвиток напряду залежить від наукових надбань.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що на сучасному етапі юридична наука не завжди оперативно реагує на виклики часу. Так, наприклад, перед загальнотеоретичними дисциплінами сьогодні постає важливе завдання щодо оновлення змісту, переорієнтації на дослідження державно-правової реальності під кутом загальноновизнаних взірців демократії, функціонування соціальної і правової державності, механізмів забезпечення та захисту прав і свобод людини. Для цього теоретики та історики держави і права повинні критично переосмислити ті напрацювання, що були зроблені в попередній період, запропонувати нові підходи до розв'язання актуальних проблем та шляхи їх вирішення.

Крім того, відомі українські вчені-правознавці чітко вказують на певні недоліки

сучасної вітчизняної юридичної науки, серед яких можна виокремити недостатньо глибоке та всебічне висвітлення актуальних державознавчих і правових проблем, неналежне використання прогностичних функцій юридичної науки, яка ще не стала ефективним засобом системних демократичних перетворень в Україні. Варто, на наш погляд, прислухатися також й до застережень академіка Ю. Шемшученка стосовно того, що системному та результативному проведенню реформ в Україні, належному забезпеченню демократичних принципів управління державними процесами заважають нехтування науково обґрунтованими пропозиціями й рекомендаціями вчених з боку державних структур, правовий нігілізм значної частини українського суспільства [2].

Не зайвим буде ще раз нагадати всім майбутнім фахівцям у царині юриспруденції, теоретикам і практикам, всім освіченим громадянам вислів відомого правознавця Цельса: «Право – це мистецтво добра і справедливості». Саме орієнтування юридичної думки на цей класичний ідеал є необхідною передумовою поступового перетворення України на правову державу, яка має послідовно демонструвати свою прихильність до принципів демократії, верховенства права та його морально-етичних засад. І в теперішніх умовах модернізації українського суспільства, невід'ємною складовою якого є динамічна й раціональна розбудова демократичної правової системи відповідно до апробованих міжнародно-правових критеріїв і стандартів, неабияк зрос-

тає роль і значення юридичної науки в обґрунтуванні легітимності принципів, методів і засобів забезпечення ефективної зовнішньополітичної діяльності країни, її основних суб'єктів на міжнародній арені, в об'єктивному та неупередженому дослідженні процесів державно-правового будівництва, правових аспектів і сегментів соціально-економічних перетворень.

Всеукраїнська науково-практична конференція до Дня науки «Тенденції розвитку юридичної науки в XXI столітті», яка відбулася 22 травня 2014 року в Юридичному інституті НАУ, ще раз підтвердила, що інтелектуальне підґрунтя сучасної юридичної науки, як системи знань про об'єктивні закономірності розвитку держави і права, їх місце і роль у суспільному житті, визначають саме фундаментальні наукові дослідження в царині права. Конференція проходила за 6 секціями: сучасна юридична наука: теоретико-правові питання; доктринальні проблеми наукових досліджень у сфері публічного адміністрування; тенденції розвитку кримінально-правової науки та законодавства у XXI ст.; сучасний механізм правового регулювання приватних відносин; повітряне та космічне право: особливості розвитку в умовах вільної конкуренції та глобалізації; правове регулювання господарської діяльності: проблеми та перспективи. Як бачимо, тематика цілком відповідає викликам, на які має реагувати сучасна юридична наука.

На пленарному засіданні були заслухані доповіді провідних вчених та юристів-практиків України, які поділилися із студентством і молодими науковцями надбаннями у розвитку української юридичної науки і здобутками в сфері правозастосування. Із словами привітання до учасників звернулися: Сопілко Ірина Миколаївна – директор Юридичного інституту Національного авіаційного університету, кандидат юридичних наук, доцент; Харченко Володимир Петрович – доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат державної премії в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи НАУ. Вони висловили сподівання на нове прогресивне мислення молодих науковців, що допоможе вирішити цілий ряд проблем в різних галузях права. На пленарному засіданні із науковими повідомленнями виступили: Оніщенко Наталія Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист

України, академік НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Голосніченко Іван Пантелійович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, завідувач кафедри господарського та адміністративного права факультету соціології і права НТУУ «Київський політехнічний інститут»; Гацелюк Віталій Олександрович – кандидат юридичних наук, заступник завідувача секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності; Мельник Ярослав Ярославович – кандидат юридичних наук, докторант Інституту законодавства Верховної Ради України; Нерсесян Армен Сабірович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, адвокат; Новицька Наталія Борисівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі; Осмоловський Денис Юлійович – директор ТОВ «Єдина служба правової допомоги», адвокат; Калюжний Ростислав Андрійович – доктор юридичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Юридичного інституту Національного авіаційного університету. У роботі Конференції взяли участь 283 науковці. На Конференції було представлено 21 навчальний заклад із 14 регіонів України і 11 установ та організацій, що здійснюють практичну діяльність у сфері юриспруденції.

Завдяки теоретичному опануванню питаннями державотворчого процесу під час роботи конференції були сформовані нові знання про співвідношення права і моралі, політики й ідеології державотворення. Доведено, що без розвитку правової ідеології, виховання патріотизму, захисту суспільної моралі досягти успіху у державотворенні і правотворенні неможливо. Крім того, реформування правової системи держави спонукає науковців приділяти більше уваги питанням систематизації нормативно-правових актів України. Правознавці мають відповідальніше і більш ґрунтовно впливати на розробку концепцій законодавчих актів, науково супроводжувати їх прийняття. Законодавство України має бути деідеологізованим, а його приписи – вільними від декларативних і кон'юнктурних положень. Законодавчі норми повинні максимально захи-

щати засновані на загально визнаних цінностях права людини і спрямовані на їх забезпечення інтереси суспільства і держави.

Під час викладення власних думок учасники конференції послідовно проводили думку про необхідність здійснення подальшої роботи з удосконалення чинного законодавства України в галузі державного управління з урахуванням практичних результатів наукових досліджень, та з урахуванням потреб українського суспільства. На конференції відзначено питання, які на даний час потребують термінового вирішення, зокрема, повна гармонізація законодавства України із законодавством Європейського Союзу, запровадження всіх можливих заходів для протидії корупції та зменшення її негативних впливів з метою покращення іміджу України. Наголошено також, що тенденції щодо приватизації (у тому числі й прихованої) підприємств та інфраструктури державної та комунальної форм власності, наприклад, шляхом корпоратизації, або передачі їх в концесію, оренду з подальшою приватизацією тощо, не сприятимуть у майбутньому ефективному функціонуванню економіки України та забезпеченню потреб українського суспільства.

Учасники конференції зауважили, що потребує вдосконалення кримінальне законодавство і потрібно приділити особливу увагу розробці низки змін і доповнень до першого розділу Особливої частини КК, розробити систему покарань за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, за посягання на територіальну цілісність України, за масові безпорядки, переглянути склади державних злочинів. Зазначалось також, що існує необхідність правової регламентації діяльності офшорних компаній.

Крім того, учасники конференції констатували, що саме вищі навчальні заклади є тим невикористаним потенціалом, який повинен сформувати основу «наукової розбудови» держави. На думку наукової громадськості реформа вищої освіти має докорінно змінити обличчя українських університетів. Так, передбачається, що законопроект «Про вищу освіту», який прийнятий Верховною Радою України у першому читанні, низить навчальне навантаження як студентів, так і викладачів, дозволить студентам обирати щонайменше 25 % дисциплін, збільшить їх мобільність та

можливості для академічного обміну, дозволить так званий перехресний вступ, реформує аспірантуру, закріпить зв'язок роботодавців та вищої освіти, підвищить її якість та збільшить прозорість у цій сфері [1]. І на цьому шляху доволі важливим є формування відповідних правових шкіл, які, ґрунтуючись на високих досягненнях у освітянському процесі, могли би забезпечити спадковість у підготовці кадрів через мережу аспірантур та докторантур. І лише здійснивши моніторинг «наукових шкіл» в Україні, ми зможемо вибудувати логічну систему розвитку наукової діяльності в державі.

Наступним кроком при формуванні національної наукової стратегії в напрямку юридичної науки має стати орієнтація нашої країни на побудову правової, демократичної держави та входження до Європейської Спільноти, що вочевидь актуалізує питання порівняльно-правових досліджень. Дані дослідження матимуть за мету піднести національну правову науку і освіту до рівня транснаціональних та уніфікувати їх. У науково-розвинутих країнах світу вже давно взято за аксіому «наука не має фізичних кордонів». Тому бажано приділяти особливу увагу розвитку міжнародних зв'язків із провідними європейськими науководослідними установами в галузі права, дослідженню проблем гармонізації законодавства України й країн Європи.

Висновки. Таким чином, вагомим результатом роботи Всеукраїнської конференції стало окреслення перспектив розвитку юридичної науки в ХХІ столітті. Учасники конференції дійшли спільної думки про те, що подальший розвиток науки на сучасному етапі безпосередньо пов'язаний із необхідністю розв'язання практичних завдань, що постають перед суспільством та державою, активізацією досліджень, спрямованих на розв'язання конкретних проблем у різних галузях права, які потребують нагального вирішення.

Література

1. *Проект Закону про вищу освіту* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/91066.html>
2. *Павко А.* Інтелектуальний фермент юридичної науки / А. Павко, О. Задорожній // Віче – № 19. – 2012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3327/>

И. Н. Сопилко, В. Б. Череватюк

Тенденции развития юридической науки в XXI веке

В статье речь идет о самых весомых итогах научно-практической конференции, в ходе которой участники анализировали состояние и проблемы современной юридической науки и определили основные направления дальнейшей научной деятельности ученых-правоведов по заполнению тех пробелов, которые возникли из-за чрезмерной заидеологизированности науки.

Ключевые слова: юридическая наука, научно-практическая конференция, вызовы времени, перспективы развития.

I. Sopilko, V. Cherevatiuk

Development trends of the legal science in the XXI century

The article deals with the most significant results of the scientific conference, during which the participants analyzed state of science, its modern problems and also determined the main direction of the future scientific activity of scientists and lawyers as to correction of gaps that have formed as result of the ideologized science.

Key words: legal science, scientific and practical conference, challenges of time, prospects of development.